

## KRONIKA

### OD ZNANSTVENEGA DELA DO SPOMINOV PRI SLOVENSKI MATICI V 1986. LETU

Sila raznolika bera vsakoletnih natisov pri Slovenski matici je že stalnica pri programskem razvrščanju knjig, v preteklem letu je kljub manjši subvenciji izšlo osem del ter so tako načrt uresničili. Knjige Slovenske matice pridejo brez reklamne vsiljivosti v svet, vendar imajo svoje odjemalce, bodisi za posamezne, žive, atraktivne naslove, bodisi za komplete. Naj bodo letošnje knjige nekomu všeč, pa spet drugemu katera od njih ne, vredno se je vsaj informativno seznaniti s temi deli.

V zbirki Naravoslovna knjižnica je izšel prevod pionirja moderne raketne tehnike in zamisli o vesoljskem poletu Hermana Potočnika. Inženir Herman Potočnik se je edini med slovenskimi strokovnjaki ukvarjal z zamislami, ki so bile leta 1929 nadvse žive, tedanji okolici kar preveč fantastične, nerazumljene in nerazumljive. Pod psevdonimom Herman Noordung je v Berlinu izdal nemško spisano knjigo, odprl z njo vizionarno vero v prihodnost človeka vesoljskih poletov. Ne da bi bil prvi, a eden redkih, ki se je korenito lotil problemov tehnike in pleta. Strokovno podana knjiga ima okoli 100 risb, ki ponazarjajo avtorjevo razlago. Herman Potočnik je celotno vsebino podal pregledno, jasno, z nekaj truda se bo do bistvenih pojasnitev dokopal bralec, ki ima vsaj nekaj potrebne fizikalne in matematične vztrajnosti. Če pa te nima, bo še vseeno lahko sledil sklopu problemov, saj je Potočnikov način podajanja nazoren, logičen. Sandi Sitar je ob koncu Potočnikove knjige dodal dobrodošlo Besedo o Hermanu Potočniku in njegovem delu ter strnil vse pomembnejše podatke in vključil nekatere osebe-

nosti, ki so povezane z obravnavano problematiko. Kar zahteven prevod je opravil Peter Srakar, za knjižno opremo pa je poskrbela Andreja Mejač.

V okviru Razprav in esejev je na mestu oddolžitev pokojnemu jezikoslovcu Jakobu Riglerju. Njegove Razprave o slovenskem jeziku znova opozarjajo na plodnega znanstvenika, čigar delo se je tiho, a trdno vklapljal v sklop slovenskega jezikoslovja. Ne da bi ne poznali njegovih strokovnih del, objavljenih v raznih periodikah od Slavistične revije, Jezika in slovstva pa do tujejezičnih strokovnih revij, vendar šele izbor del, ki je strnjen v tem knjižnem natisu, zariše globjo zavest o njegovem deležu pri slovenistiki. Urednik Riglerjevih Razprav o slovenskem jeziku Franc Jakopin je s posluhom za avtorja in bralca, ali bolje uporabnika strokovnih del, premišljeno strnil v knjigo poglavitno. Ostalo je še nekaj neobjavljenih del. Urednik je napisal kratko, zato pa zgoščeno spremno besedo o Jakobu Riglerju. Za jezikoslovce, ki jih zanima Riglerjevo strokovno delo, pa je Jana Hafner pripravila njegovo bibliografijo in v njej navedla tudi neobjavljena dela. Morda kaže opozoriti vsaj na nekatere naslove Riglerjevih razprav: Osnove Trubarjevega jezika so koreniteje kot kdaj prej razložile dognanja in spremenile dotlej veljavno mišljenje. Da se je J. Rigler temeljito poglobil v jezik naših protestantov, nam govori razprava O jeziku naših reformatorjev, vedoč, da so temelji slovenskemu knjižnemu jeziku postavljeni prav z reformacijskimi knjigami. Tehten prispevek sta njegova razprava O zgodovini klasifikacije slovenskih dialektov ter Pregled osnovnih etap v slovenskem vokalizmu. Ne da bi našli vse, kar je na področju dialektologije nastalo izpod Riglerjevega peresa, pa je treba omeniti vsaj še njegov delež K našemu pravorečju. Ob koncu

najdemo abecedno kazalo imen in seznam kratic, oboje je pri takih delih potrebno. Knjigo je nekoliko suho opremil Julijan Miklavčič.

Niko Kuret, verjetno eden najplodovitejših raziskovalcev ljudske kulture pri nas, je ponudil široko zastavljeno in izčrpno gradivo o Slovenski koledniški dramatiki. Doslej slabo raziskana ljudska kultura pred Antonom Tomažem Linhartom dobiva po zaslugi Nika Kureta različnejše poteze in dopušča znamenja o neke vrste dramatiki pred razsvetljen-skim piscem. Pri tem se je treba zavedati, da je avtorjeva strokovna beseda toliko bolj dragocena, kajti lotil se je raziskovanja, ki ne živi več. Vprašanje, ali lahko govorimo o dramatiki že na osnovi dialogiziranih (kratkih) besedil ali ne, bo bržčas ostalo še odprto. Poenostavljeno rečeno – knjiga je v bistvu zasnovana na dveh območjih, in sicer na besedilih in napevih kolednih pesmi, pa na koledniški dramatiki, ki teži k igri, vključujoč tudi Andreja Šusterja Drabosnjaka s Pastirsko igro. Seveda so problemi klasifikacije tovrstnega gradiva dosti bolj zapleteni, včasih kompleksni, kot jo lahko navede zožena informacija. Čeprav prihajajo vplivi iz srednjeveške dramatike, zlasti pa iz baroka, dobi zbrana ljudska ostalina po avtorjevi zaslugi strnjeno podobo in študiozno razlago. Kakor je do včeraj veljal Andrej Šuster Drabosnjak za začetnika ljudske dramatike, pa je Niko Kuret potrdil in dopolnil domnevo Fr. Kotnika, da je med ljudstvom že pred koroškim bukovnikom živela ne le kleda, pač pa tudi igra. Kjer se je pri pesmih ohranil napev, je podan notni zapis, ki ga je naredil etnomuzikolog Julian Strajnar. Slikovno gradivo lepo dopolnjuje in dokumentira tovrstne prireditve in zapise. Za lepo knjižno opremo je poskrbel Julijan Miklavčič.

Med spominsko literaturo z leposlovnim nadihom uvrščamo Petra Moharja z zajetno knjigo *Med nebom in peklom*. Gre za koroškega samouka, ki je v tem delu zajel čas plebiscita na Koroškem. Knjiga je izšla skupno z založbo Drava in

z Družbo sv. Mohorja iz Celovca. Živo pričevanje nam odkriva življenjsko podobo s Koroško povezanega preprostega človeka, ki je na svoji koži občutil usodni čas, razmere in vse, kar se je zgrnilo okoli koroških dogodkov med 18. februarjem in 25. oktobrom leta 1920. Peter Mohar je svoje spomine spisal preprosto in jasno, z občutkom za lep jezik, zlasti pa za problemska vozlišča, ki ga – kot mnoge Korošce, pa ne le te – prevzemajo v doživetjih in spoznanjih ter ohranjajo avtentično sporočilno vrednost. K Moharjevemu pričevanju je Bogo Grafenauer napisal kratko *Pričevanje o plebiscitnem boju na Koroškem*. Škoda, da se ni razraslo vsaj v nekoliko obsežnejšo zgodovinsko študijo. Knjižna oprema je funkcionalno povezana z vsebino, zanjo je poskrbel Julijan Miklavčič, vsebina pa je dopolnjena tudi z nekaj fotografijami.

K spominski literaturi spada tudi »Jeruzalem – Kairo« Antona Novačana, kjer gre za zapise med leti 1942 in 1945. S to knjigo smo dobili dnevniške spomine književnika, znanega predvojnega politika in samohodca, ki je sredi leta 1942 emigriral, prišel v Palestino, v Egipt, okusil vso bedo tujine in izkoreninjenosti; že poprej je bil A. Novačan poln osebno barvitih idej in fantazije, kar ga je spremljalo tudi v emigraciji, ne da bi se prav zavedal, da ne občuti realnih tal in sprememb, hkrati pa je bil navezan na jugoslovanski prostor – čeprav od daleč. Bruno Hartman, ki je dobil Novačanove spomine, jih je redigiral v sodobnem jeziku, ne da bi hotel kaj spremeniti ali dodati, spoštoval je pisateljev jezik in slog. Novačanovi spomini nam zdaj s kratkimi, skopimi zapisi povedo gola dejstva, zdaj pa se razvejajo v širše prikazovanje, razmišljanje, zlasti tu pride do veljave Novačanova osebna barvitost, a tudi stiske in težave. Anton Novačan, ki se je mnogo bolj zapisal v književnost kot v politiko, je z Jeruzalemom – Kairom upodobil svoje življenje v emigraciji, hkrati pa osvetlil marsikaj iz zakulisja emigrantske politike, najsi je sam ostal fantast in samohodec. Kot pravi Bogo

Grafenauer v kratki spremni besedi, je treba pisanje z drugega brega »predložiti slovenskim bralcem kot dokument o stanju politične misli vsaj pomembnega dela medvojne emigracije, pa tudi o čudnih medsebojnih razmerjih v teh krogih.«

Vrt bogov Alojza Rebule je nastal kot dnevniški zapis z njegovega drugega potovanja po ZDA in ima podnaslov Koloradski dnevnik. Tržaški pisatelj je segel v leto 1979 in na svoj način in s svojo doživljajsko senzibilnostjo spregovoril o tod živečih Slovencih in razširil že od poprej znan in občutljiv problem slovenstva. Ta in druga problematika, ki je v slovenski kritiki že zbudila ostre ugovore, je v vsej izzivalnosti odsev osebnega, prizadetega opazovanja pisatelja, se razodeva v pojavi protislovnosti in življenju teh ljudi, po drugi strani pa nikakor ni mogoče odmisлити izrazito osebne reminiscence, drugačnih pogledov, kot smo jih vajeni. Take in druge prvine z Vrta bogov vzbujajo pri bralcu radovednost, zanimanje, samospraševanje, prav lahko tudi dialogno razmerje, polemično nasprotovanje, kritičnega duha. Rebulov subjektivni duhovni svet je jasno in ostro profiliran, naj gre za nazorsko ali versko prepričanje, in te prvine presežejo zgolj obojno področje in dobijo vzporednico tudi v vsakdanjem življenju, politični presoji, v kulturnem utripu. Absolut kot pojem pozitivitete ima zanj ključen pomen, znotraj tega pa reflektira svoje presoje, videnja in zapažanja. Ponekod se to kaže že kar manifestativno. Rebula ostaja osebno barvit, ohranja subjektiviteto, slogovno jase, ponekod »baročen«, drugod impresiven, pa spet s smislom za lapidarno izražanje. Knjigo je lepo opremila Jasna Merku.

Mirka Mahničeva Slovo je v bistvu nadaljevanje že poprej izšlih knjig, navezuje pa se zlasti na Klice, v obojem pa govori o svojih gledaliških izkušnjah kot lektor. Seveda bi bilo preveč poenostavljeno, če bi prišla do veljave zgolj ta prvina njegovega dela, tu je širši utrip človeka, ki je dolga leta živel z gledališčem. Resda je v ospredju niz jezikovnih vprašanj znotraj

gledališke prakse, vendar se avtor odpira tudi drugim problemom kulture, seveda v smislu humanističnega poslanstva, razgrinja svoje poglede na avantgardistično gledališče, posredno ali neposredno odseva svoj nazorski svet, ves čas pa želi slediti kulturnemu utripu pri nas, ne le gledališkemu. Razmišlja o eksistencialnih problemih, verskem vprašanju, o dnevnih dogodkih. Dnevniški zapisi Mirka Mahničeve niso brez čustvene prvine, ohraniti želi objektivne dogodke in srečanja v luči osebnega doživetja in misli. Knjigo je lepo opremil Julijan Miklavčič.

Pri zbirki Filozofska knjižica je izšla knjiga Izbranih spisov F.W.J. Schellinga v prevodu Doris Debenjak. Tako smo dobili vsaj del tega, kar je filozofsko podal Friedrich W.J. Schelling, značilni predstavnik nemške klasične idealistične šole. Njegova filozofija je nastala kot prehod iz subjektivnega idealizma v objektivni, nadaljeval je mnoge misli svojega učitelja Fichteja in je z nekaterimi svojimi dialektičnimi tezami govoril o identiteti naravnega in duhovnega, ne da bi podal zaokrožena spoznanja, kot je to storil Hegel. Za poznavalce filozofije ostane presoja, ali je izbor Schellingovih filozofskih spisov najprikladnejši, vsekakor pa je prevajalka opravila izredno zahtevno nalogo tekoče in z občutkom za jezik, stilizacijo. Potrebno spremno besedo je prispeval Mladen Dolar, ob koncu pa najdemo še kratko podano življenjsko pot filozofa in izbrano bibliografijo.

Za stoletnico rojstva Janka Lavrina pa je letos izšla avtobiografska knjiga Med osem in osemdeset. Janka Lavrina poznamo kot uglednega literarnega zgodovinarja z univerze v Nottinghamu, kot poznavalca ruske književnosti in posrednika slovenskega leposlovja, manj pa kot publicista. Ne da bi bil mogel dočakati izid svoje knjige Med osem in osemdeset, mu je to delo ostalo očitno pri srcu, saj je zadnje poglavje zapisal tako rekoč malo pred smrtjo. Lavrinova knjiga ohranja avtobiografske poteze, a je spisana bolj leposlovno, tudi z mnogimi dialogi, ki sicer niso pogosti v memoarnem

podajanju. Presledki v letih so občutni, avtor je pač vnesel tisto, kar se mu je zdelo posebej zanimivo, zanj ključnega

pomena. Naslovnico krasi portret Nore Lavrin.

Igor Gedrih

## Aforizmi

Pravijo, da pametnejši odneha, toda jaz še začel nisem.

Motiti se je človeško, ne motiti se pa je še bolj človeško.

Vse kaže, da je prehodno obdobje za nas neprehodno.

Človek postaja samemu sebi namen.

Vsak dan ima več noči.

Mir je najbolj zanesljiv znak miroljubnosti.

Na svetu je že toliko idealov, da je idealno življenje brez ideala.

Postali smo uniforme lastnih želja.

V rokah so nam od srpa in kladiva ostali samo še ročaji.

Kdor čaka, bo razočaran.

V lastno skledo noče nihče pljuvati, pa čeprav je prazna.

Vsaka diktatura ti daje toliko svobode, kolikor ti jo lahko vzame.

Prej ko bom zrel, prej bom tudi gnil.

Gospodje, javno priznajte, do kdaj ste bili tovariši?

Obljuba dela obljubo.

Krivi bodo tisti, ki niso našli krivcev.

Napnimo vse sile, da bomo videli, kdo popušča.

Zakone sprejemajo tisti, ki so nanje imuni.

Adam je najbrž ugriznil v gnilo jabolko.

Več znaš, več izblebetaš!

Matija Logar